

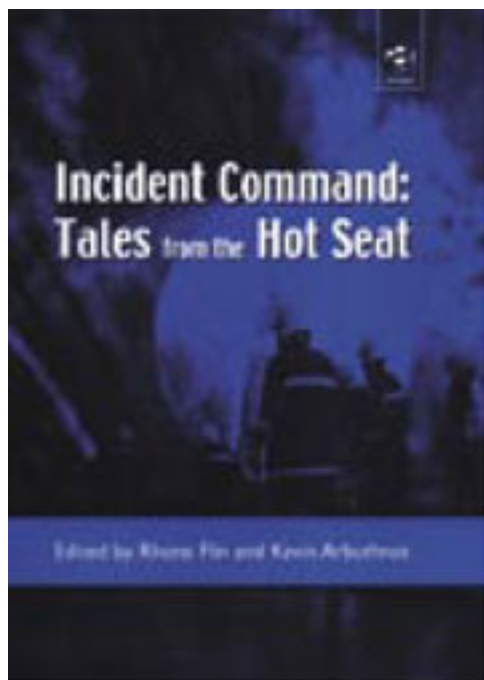
Bokanmeldelser

Ståle Pallesen

Institutt for samfunnspsykologi, Universitetet i Bergen
staale.pallesen@psysp.uib.no

Ivar A. Bjørgen

Professor i psykologi

Rhona Flin og Kevin Arbuthnot (Red) **Incident command: Tales from the hot seat** Burlington, VA: Ashgate, 2002 297 sider. ISBN 0 - 75461 - 341 - 0

Bokens redaktører, Rhona Flin og Kevin Arbuthnot, er henholdsvis forsker på kriseledelse og brannsjef/master i filosofi. Deres mål er å integrere vitenskapelig basert empiri om kriseledelse med praktisk opplæring. Boken består av tre hoveddeler.

Del 1 presenterer sentrale begreper som kommando, kontroll og ledelse. Man skiller mellom tre kommandonivåer: strategisk, taktisk og operasjonelt, og fremhever viktigheten av denne inndelingen for effektiv krisehåndtering. Andre viktige begreper er beslutningstaking og risikopersepsjon. Vi får beskrevet grunnleggende organisatoriske utfordringer ved krisehåndtering, og særlig diskusjonen av en generell modell og stadieteorifor krisehåndtering er interessant. Man fremhever behovet for å utvikle kommandosystemer for krisesituasjoner, og en utviklingsmodell som organisasjoner kan benytte for å utvikle, trene, evaluere og endre standard operative rutiner blir presentert.

I del 2 har seks erfarne kriseledere tatt for seg praktiske sider ved ledelse av kriser og farlige situasjoner. Tony Moore redegjør for hvilke beslutninger han tok i ledelsen av politiets arbeid med å håndtere et gateopptøy i Notting Hill i London i 1982. Dennis Davis beskriver en ulykke, med lekkasje

og antenning av giftig og brennbar gass, der han ledet arbeidet med å kontrollere brannen. Historien illustrerer betydningen av å få frem relevant informasjon så tidlig som mulig.

Jeremy Larken var skipssjef på HMS Fearless under Falklandskrigen, og drøfter på bakgrunn av dette ulike former for beslutningstaking. Andrew Keeling, offiser i Royal Marines redegjør for lederutfordringer han stod overfor som offiser i Belfast på 1980-tallet og som battaljonsjef i NordIrak i 1991 der hovedoppgaven var å sikre humanitær hjelp til kurdiske flyktninger.

Mike Logde, tidligere flykaptein i British Airways, gir et innblikk i viktigheten av situasjonsbevissthet og beslutningstaking med illustrasjoner «fra cockpiten». Han vektlegger behovet for å utnytte alle mulige ressurser i krisesituasjoner. For sterke hierarkier kan hindre essensiell informasjon fra å nå frem til ledelsen.

Andrew Coyle redegjør for hvordan det skotske fengselsystemet taklet en rekke fangeopprør ved å opprette egne sentraliserte kriseteam som gjen gjennom trening spesialiserte seg på ledelse, forhandlingsteknikker og intervensjoner ved fengselsopprør. Coyle, som var leder for det første sentraliserte kriseteamet, beskriver godt hvordan de nye teamene måtte legitimere sin rolle både overfor politikere og lokale fengselsjefer.

Del 3 omhandler utvikling av ledere og deres team. Trening bør skje på tre nivåer: teammedlem, leder og team. Måling av resultater bør skje i forhold til prosess og utfall, både i forhold til det enkelte teammedlem og teamet som helhet. Målingene bør særlig være basert på observasjoner knyttet til de mest kritiske aspekter ved oppgaver og funksjoner som skal utføres.

Vi får også beskrevet trening i beslutningstaking ved bruk av simulatorer. Eksempelet som presenteres er en simulator brukt av politiet for trening i beslutningstaking i etterforskningen av kriminalsaker.

Samles fremstår boken som interessant og lesverdig for den som er interessert i ledelse av krevende og akutte situasjoner. For ledere både på strategisk, taktisk og operasjonelt nivå kan derfor boken være nyttig. Også for dem som arbeider med seleksjon og utvikling av ledere som skal håndtere kritiske situasjoner kan boken ha sin misjon.

Når det gjelder redaktørens mål om å integrere data fra forskning med praksis synes jeg dette bare delvis nås. De seks kapitlene som utgjør kasusstudier og eksempler kunne etter min vurdering vært knyttet sterkere opp til teori og vitenskapelig empiri. Denne delen av boken er noe ujevn og lite spisset. Bokens tredelte struktur, med en teoridel, en praktisk del og en avsluttende teoridel, kunne med fordel vært erstattet med enkeltstående kapitler som tok for seg sentrale temaer innenfor feltet, og hvor både teori, empiri og eksempler fra feltet ble knyttet opp til hverandre.

Karl Halvor Teigen **En psykologihistorie** Bergen: Fagbokforlaget, 2004 Kr 399. 398 sider. ISBN 82 - 7674 - 997 - 6

De mange mulige historier er et tradisjonelt problem i all faghistorie, og i psykologien har en slitt med dette både i den engelskspråklige (for eksempel Boring) og den frankofone tradisjon (for eksempel Fraisse). Hvordan løse dilemmaet med både å få med seg temaenes historie, for eksempel sosialpsykologien og personlighetspsykologien, og samtidig utviklingen av sentrale begreper som læring og persepsjon? Og hva så med den kronologiske utvikling av grunnlagsproblemene i faget? Teigen har slitt med dette før: I perioden fra 1981–1983 måtte det til et to-binds verk for å klare jobben, nå burde en forvente minst fire bind! Så er han tilbake til et mer tradisjonelt kompromiss, men med et par interessante modifikasjoner.

Jeg har nettopp gjennomført mitt første semester med «En psykologihistorie» som grunnbok, og vil forsøke å avlegge rapport om mine erfaringer med den i møtet med førsteårsstudentene på Psykologisk institutt i Trondheim. Her møter jeg et annet dilemma: Det er kanskje like mange oppfatninger av boka som det er lærere og ikke minst studenter.

Generelt kan vi være enige om at boken er blitt overkommelig i format (knappt 400 sider). Den er lettlest med meget godt språk. I tillegg er den altså på norsk, noe vi har gledet oss over i fellesskap studentene og jeg. Det betyr ikke at den er overfladisk eller at den tar lett på problemene, å skrive kort er vanskelig. På mange felter gjør Teigen selvstendige vurderinger som må ha kostet lang refleksjon og ikke minst omhyggelig lesning av den historiske originallitteratur. Det er ikke en kopi av de tradisjonelle engelskspråklige historiebøker vi møter. Jeg vil særlig fremheve Teigens etymologiske omhyggelighet som av og til virkelig åpner øynene for hva som var begrepenes innhold den gang de kom – og hvordan de etter hvert har forandret seg.

Gjennom de 2500 år denne boken omfatter vil det nødvendigvis være etapper som fremtrer som mindre interessante i ettertid. En fremragende amerikansk konkurrent – Hergenhahn bruker

henimot halvparten av sin bok før han kommer fram til 1800-tallet – der en annen nyere norsk historiebok – Per Saugstads – starter. Begge holdninger kan forsvares med henvisning til det mye brukte Ebbinghaus-sitatet: «Psykologien har en lang fortid, men en relativt kort historie.» Skal en fordype seg i fortiden eller konsentrere seg om den nære historie? Teigens opplegg er en mellomting: Han gjør prisverdige forsøk på å se konstruktivt på også tilsynelatende «mørke» perioder, uten helt å tro på det selv. Dette kommer blant annet til uttrykk i hans litt oppgitte råd til studenter om at de godt kan hoppe over noen av innledningskapitlene!

Det er interessante nyvinninger i denne boken. Et fint bidrag i forhold til vanlige (amerikanske) historiebøker er kapitlet om forskningsmetodenes utvikling i faget. Inndelingen i «modeller» fra henholdsvis Leipzig for normalpsykologisk forskning, Paris for studiet av det abnormale – til den angloamerikanske statistiske modellen, er instruktiv. Vurderingen av «forskningens sosiale prosesser» og menneskets «intuitive» statistiske tenkning står Teigens egen forskning nær og kunne med fordel ha fått enda bedre plass i boken.

Et annet positivt bidrag er forsøket på å ta for seg den historiske utvikling av psykologiens ulike anvendte områder som pedagogisk psykologi, industripsykologi osv. Her skjer selvsagt ting så fort at allerede neste utgave av boken vil kreve en utvidelse. Forholdet mellom grunnforskning og anvendt forskning er så viktig at det under alle omstendigheter krever historisk belysning og analyse. Dette er nytt i forhold til tradisjonelle historiebøker og må ønskes velkommen.

En tredje nyvinning er språket: Norsk faglitteratur i psykologi er etter min vurdering gull verdt, ikke minst når det gjelder historie. Den faglige identiteten kan lett bli borte på veien fra Hellas til Tyskland og USA. Denne fremmedgjøringen forsterkes ofte gjennom dominansen av engelskspråklig litteratur og nå etter hvert også en økende andel forelesninger ved norske universiteter på engelsk med amerikansk aksent! Derfor er det prisverdig å få et kapittel om norsk og skandinavisk psykologi og de ulike utviklingslinjene. Selv om en selvsagt skal være forsiktig med å fremheve sine landsmenns bidrag – og selv om kanskje litterære skikkelser som Holberg og Ibsen representerer Norges viktigste bidrag til psykologien – så skader det ikke med litt sjåvinisme! En hovedlinje for Teigens fremstilling av norsk og nordisk psykologi synes allikevel å ha vært å ikke ville trekke inn *samtidig* forskning ettersom det bare er referanse til avdøde eller pensjonister (skjønt denne linjen er heller ikke fulgt opp helt konsekvent!) I så måte er dette kapitlet blitt litt grått og oppramsende, i neste utgave bør det komme mer substans med presentasjon av norske forskere og forskningstradisjoner som har fått internasjonal oppmerksomhet eller samfunnsmessige konsekvenser!

Problemet med Teigens bok – som med andre historiebøker – er at den lett blir en historie om emner en ikke har noe forhold til og personer en aldri har møtt. I stor grad blir dette et problem som forsterkes ved den form for eksamen som det nå i økende grad legges opp til – les flervalg! Selv om Teigen har fanget opp interessante og tidsriktige illustrasjoner til sin psykologihistorie, vil lesning av boken alene lett bli abstrakt og «boklig» i studenters møte med psykologien. Denne mangelen kan etter min mening ikke erstattes av fargerike bilder og illustrasjoner som i mange av de engelskspråklige variantene. Noe kan kanskje gjøres ved å supplere med demonstrasjonsmaterieell slik amerikanerne nå er blitt så flinke til. Jeg tror imidlertid det viktigste må være å skape levende demonstrasjoner og øvelser fra de ulike kapitlene. Dette er en utfordring til den som har ansvar for å skape et læringsmiljø rundt boka! Jeg har selv opplevd hvor givende dette kan være, med studentene selv som aktive medspillere og tilretteleggere for andres læring. (Bjørgeren et al: Opplevelsesbasert læring i store auditorier, Trondheim 2004.) Dette kan gi studentene i hvert fall en viss medopplevelse i hvordan psykologiske fenomener ble opplevd i sin samtid.

Boka er gjennomarbeidet og med solid dekning av tradisjonelle emner og problemer, men med ikke så få originale bidrag. Og i tillegg til å være velskrevet er den til dels morsom – det skader ikke! Men først og fremst ønsker jeg boka velkommen som et kjærkomment bidrag til norsk fagpsykologi, på norsk og med norsk terminologi, og i hvert fall en del norske bidrag og metaforer!